

بررسی جرم شناختی تأثیر رسانه بر خشونت گرای تماشاگران فوتبال

* مهدی صفری شیرکوهی ** دکتر تهمورث بشیریه

تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۰۷/۲۸ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۳/۰۸/۲۱

چکیده:

این تحقیق به بررسی تأثیر و نقش رسانه بر خشونت گرای تماشاگران فوتبال در ورزشگاهها در خلال ۶ بازی تیمهای فوتبال استقلال و پرسپولیس با حریفان در سال ۱۳۹۰ (لیگ دهم ۱۳۸۹-۱۳۹۰ و لیگ قهرمانان آسیا ۲۰۱۱-۲۰۱۰) می پردازد. روش تحقیق از نوع کاربردی است و به روش توصیفی پیمایشی انجام شده است. جامعه آماری این تحقیق کلیه تماشاگران فوتبال حاضر در استادیومهای ورزشی می باشند. نمونه‌ی مورد بررسی مشتمل بر ۴۰۰ نفر از تماشاگران فوتبال حاضر در ورزشگاه در زمان برگزاری مسابقه تیمهای استقلال و پرسپولیس با حریفان است. ابزار جمع آوری اطلاعات مطالعات کتابخانه‌ای و پرسشنامه‌ی با پایایی ۰/۸۵ و روایی مورد تأیید بوده است. آمار توصیفی مورد استفاده شامل فراوانی، میانگین و انحراف معیار می باشد و به منظور آزمون فرضیه‌های تحقیق از روش‌های آماری آزمون دو جمله‌ای در سطح $P \leq 0/05$ استفاده شده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم افزار SPSS استفاده گردید. نتایج کلی تحقیق از لحاظ تأثیر سوء ابعاد رسانه نشان داد که از نظر تماشاگران مورد بررسی، تماشاگرانی که خشونت موجود در بازیهای خارجی تأثیر معنی دار مثبتی بر افزایش خشونت گرای تماشاگران فوتبال ندارد، لیکن مطالب و تحریکات رسانه‌ها و سایت‌های ورزشی و همچنین نمایش صحنه‌های زننده بازیکنان و یا اشتباهات داوری دارای تأثیر مثبت بر افزایش خشونت گرای تماشاگران فوتبال می باشد.

واژگان کلیدی: خشونت، پرخاشگری، جرم شناسی، رسانه، تماشاگران فوتبال

مقدمه

* کارشناس ارشد حقوق جزا و جرم شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی. مسئول مکاتبات
** استادیار دانشکده حقوق دانشگاه تهران. نویسنده اصلی

بررسی جرم شناختی تأثیر رسانه بر خشونت گرای تماشاگران فوتبال.....۱۰۲

گسترش روزافزون ورزش مرزهای جغرافیایی، نژادی، قومی، سیاسی و عقیدتی را در نوردیده است و بر زندگی اجتماعی مردم تأثیرات شگرفی گذاشته است. تحلیل گران اجتماعی و فرهنگی در دهه‌های اخیر به پژوهش درباره‌ی انواع آداب، مناسک، ارزش‌ها و الگوهای اجتماعی رایج در ورزش مبادرت ورزیده‌اند. از جمله مسائل مهمی که به ویژه در دو دهه‌ی اخیر مورد توجه اندیشمندان اجتماعی و جامعه‌شناسان قرار گرفته، بررسی و تبیین رویدادها و حوادث خشونت بار مربوط به مسابقات ورزشی است. ورزش به عنوان نهادی اجتماعی با سطوح متعدد و فراوانی از روابط اجتماعی ارتباط دارد که بخش وسیعی از جمعیت هر کشوری به اشکال گوناگون با آن سروکار دارند. در این بین بدون تردید ورزش فوتبال پرطرفدارترین و پربیننده‌ترین رشته‌ی ورزشی محسوب می‌شود که بالاترین ظرفیت را برای جذب تماشاگران به خود اختصاص داده و در میان سایر رشته‌های ورزشی از جایگاه و اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

ورزش فوتبال زمان و انرژی فراوانی از افراد هر جامعه را به خود اختصاص داده و جایگاه مهمی در فرهنگ جوامع پیدا کرده است. در این بین، ورزشکاران و تماشاگران در وضعیت‌هایی قرار می‌گیرند که ممکن است قواعد، هنجارها و تقسیم کار رایج به آسانی نقض و به رویارویی‌های پرخاشجویانه و خشونت‌آمیز منجر شود. آشکارترین نمونه‌ی رفتار خشونت‌آمیز بین طرفداران فوتبال، پدیده‌ی موسوم به "اوباشگری" است که امروزه به شکل نسبتاً سازمان یافته‌ای در کشورهایی که در این ورزش پیشرفت چشمگیری داشته‌اند، به ویژه در اروپا رواج دارد. پژوهشگران و نظریه‌پردازان علوم اجتماعی دلایل و تفسیرهای متفاوتی در مورد رفتار اوباشگرانه و خشونت‌آمیز تماشاگران مسابقات فوتبال ارائه داده‌اند که گستره‌ی آن، از دگرگونی‌های کلان اجتماعی تا عامل‌های خرد را دربر می‌گیرد. با گسترش تدریجی فرهنگ طرفداری و تماشاگری در ورزش فوتبال، همچنین مسایل پرخاشگرانه‌ی آن نظر محققان و پژوهشگران را در سالهای اخیر به خود معطوف داشته است.

رویدادهای خشونت‌آمیز بین طرفداران تیم‌های فوتبال از مهمترین انواع کج رفتاری

بررسی جرم شناختی تأثیر رسانه بر خشونت گرای تماشاگران فوتبال.....۱۰۳

و نابهنجاری‌هایی بوده است که در طی سالیان گذشته تا به امروز در میداين ورزشی رخ داده است، اما از دهه‌ی ۱۹۶۰ به بعد و پس از وقوع حوادث خشونت باری که به طور گسترده‌ای در کشورهای مختلف دنیا به ویژه انگلستان رخ داد، نگرانی‌های مهم بین المللی در این زمینه به وجود آمد و همچنین توجه اندیشمندان و محققان حوزه‌های مرتبط با این موضوع از جمله روان شناسان، جامعه شناسان و جرم شناسان را به خود معطوف کرد. شاید به جرأت بتوان گفت که در هر جامعه‌ای که ورزش فوتبال انجام می‌شود ما گهگاهی شاهد این حوادث خشونت بار بوده‌ایم. سابقه‌ی خشونت تماشاگران در میداين فوتبال کشورمان به سال‌های قبل از انقلاب باز می‌گردد ولی گستره و شدت این رفتارهای خشونت آمیز به خصوص در چندسال اخیر به دلیل بالا رفتن تب فوتبال در بین کلیه‌ی اقشار جامعه به حدی بوده است که بتوان آن را یک معضل اجتماعی دانست. اگرچه در این زمینه در کشور ما تحقیقات اندکی صورت پذیرفته است.

امروزه رفتارهای خشونت آمیز بین طرفداران تیم‌های فوتبال که توجه زیاد رسانه‌های جمعی را به خود جلب کرده است، نه به عنوان حادثه‌ای زودگذر و آنی، بلکه به عنوان یک مسأله‌ی اجتماعی، لزوم بررسی تحقیقات مختلفی را در خصوص آسیب شناسی اجتماعی در این حوزه از ورزش را آشکار می‌سازد و به تبع اهمیت تأثیر رسانه در کاهش و یا افزایش خشونت تماشاگران را بسیار مهم می‌نماید.

بیان مسأله

عصری که در آن قرار داریم، عصر ارتباطات و عصر سلطه‌ی پدیده‌ی رسانه بر زندگی انسان است. بی‌گمان برنامه‌های رادیویی، تلویزیونی و مطبوعات موفق گشته‌اند افکار و عقاید انسان‌های بی‌شماری را دستخوش تغییر سازند.

رسانه‌ها به عنوان یکی از نهادهای اجتماعی کارکرد انتقال میراث فرهنگی و اجتماعی و ارزش‌های جوامع را برعهده دارند. در عصر کنونی با توجه به نقش بارز

۱۰۴..... بررسی جرم شناختی تأثیر رسانه بر خشونت گرای تماشاگران فوتبال

آنها در جامعه و اطلاع رسانی پیرامون موضوعات اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و ... سعی می‌کنند الگوهای نوینی را به جوامع وارد کنند تا جایگزین فرهنگ‌ها و ارزش‌ها و الگوهای سنتی شوند. در این رهگذر رسانه‌ها به عنوان عاملان تغییر و تحول در ارزش‌ها و هنجارها مطرح هستند، به طوری که سنت‌ها را به مبارزه می‌طلبند و به صورت یک عامل مؤثر در دگرگونی نگرش‌ها و رفتارهای نسل جدید عمل می‌کنند. به طوری که این امر می‌تواند منجر به شکاف نسلی و عدم انتقال تجربیات نسل گذشته به نسل فعلی شود.

با توجه به اینکه ورزش فوتبال دارای تماشاگران خشونت طلبی می‌باشد که در بسیاری از مواقع از اعمال و حرکات خشونت آمیز خود ابایی ندارند. این دسته از تماشاگران گاه مبادرت به پرتاب اشیایی به سوی ورزشکاران، مریبان و داوران می‌کنند، اموال و تأسیسات ورزشگاه‌ها و بسیاری از وسایل متعلق به عموم جامعه را تخریب می‌کنند، آشوب‌های خیابانی به راه می‌اندازند و با سایر تماشاگران و هواداران تیم‌های رقیب به نزاع می‌پردازند و بسیاری از رفتارها و اقدامات خشونت آمیز دیگری را نیز انجام می‌دهند. گاه خشونت تماشاگران و طرفداران تیم‌های فوتبال به اندازه‌ای جدی و رایج است که برای جامعه معضلات حادی را به دنبال دارد. با توجه به گستردگی و رواج ورزش فوتبال و عرصه‌ی گسترده‌تر آن نسبت به دیگر فعالیتهای ورزشی، که حضور انبوه تماشاگران را حین برگزاری مسابقه‌ها به همراه دارد، این رشته‌ی ورزشی در بین فعالیتهای گوناگون ورزشی بیشتر با رفتار خشونت آمیز طرفداران و تماشاگران مواجه است، به گونه‌ای که در حال حاضر در کشورهای غربی صاحب فوتبال نوع خاص و تقریباً سازمان یافته‌ای از خشونت موسوم به اوباشگری شکل گرفته و در سایر کشورها نیز گاه و بی‌گاه شاهد رفتارهای خشونت‌های آمیز تماشاگران در مسابقه‌های فوتبال هستیم.

لذا این تحقیق سعی بر آن دارد که به بررسی تأثیر رسانه در بروز رفتارهای خشونت آمیز تماشاگران فوتبال پرداخته و با شناخت این عوامل، راهکارها و پیشنهادهایی در

۱۰۵..... بررسی جرم شناختی تأثیر رسانه بر خشونت گرایی تماشاگران فوتبال

خصوص نحوه‌ی کنترل خشونت تماشاگران ارائه نماید.

اهداف

اهداف عمده‌ی این تحقیق بررسی تأثیر و نقش رسانه در افزایش رفتارهای خشونت آمیز و پرخاشجویانه‌ی تماشاگران فوتبال می‌باشد.

مواد و روشها

به منظور بررسی و خشونت گرایی تماشاگران فوتبال تحقیقی با استفاده از روش‌های کتابخانه‌ای و میدانی انجام گرفت. در ابتدا پرسش نامه‌ای کتبی مبتنی بر مهمترین و شاخص‌ترین محورهای جرم شناختی خشونت گرایی تماشاگران فوتبال با استفاده از منابع کتابخانه‌ای، تحقیقات پیشین، نظرات اساتید و کارشناسان تنظیم گردید. پرسش نامه‌ی تهیه شده مشتمل بر خصوصیات فردی و پرسش‌های مبنی بر تاثیر گذاری رسانه بر خشونت گرایی تماشاگران فوتبال بود.

بعد از تهیه‌ی پرسش نامه و به منظور انجام کار میدانی و به دست آوردن نمونه‌ها، با هماهنگی‌های انجام شده با یگان‌های ویژه پاسداران ناجا در طی ۶ بازی تیم‌های استقلال و پیروزی با حریفان در لیگ دهم (۱۳۹۰-۱۳۸۹) و لیگ قهرمانان آسیا (۲۰۱۱-۲۰۱۰) به ورزشگاه آزادی مراجعه و تعداد ۴۰۰ پرسش نامه تکمیل و به عنوان نمونه‌ی آماری مورد بررسی قرار گرفت. در مرحله‌ی بعد به جمع آوری و تدوین مطالب پرسش نامه، دسته بندی اطلاعات، انتقال آنها به کامپیوتر و پردازش و سنجش آماری آنها پرداخته شدو در نهایت برای بررسی نتایج تحقیق از دو شیوه‌ی توصیفی و استنباطی استفاده گردید که در قسمت تجزیه و تحلیل یافته‌های آماری بررسی و ارائه شده است.

تعریف عملیاتی متغیرها

رسانه^۱ در لغت به معنای واسطه، وسیله یا ماده‌ی وسط یا رابط دو چیز، حد فاصل و سرانجام وسیله نقل و انتقال آمده است. رسانه در معنای عام وسیله نقل و انتقال اخبار، پیام‌ها و اطلاعات است. ترجمه رسانه نیز با معنای اصلی لغوی آن بسیار هماهنگ و متناسب به نظر می‌رسد. رسانه‌ها در واقع وسایل و پل‌های ارتباط بین مرکز پیام و گیرنده‌ی پیام هستند.^۲

رسانه‌ها را می‌توان به دو دسته‌ی رسانه‌های چاپی مانند روزنامه، مجله، کتاب و رسانه‌های الکترونیکی مانند تلویزیون، رادیو و اینترنت تقسیم نمود. رسانه‌ها دارای نقش اساسی در کسب آگاهی از مسائل مختلف می‌باشند. در خصوص ارتباط ورزش فوتبال با رسانه‌ها می‌توان گفت که موفقیت ورزش فوتبال مدیون رسانه‌های گروهی می‌باشد. زیرا رسانه‌های گروهی زمینه مشارکت گسترده‌تر افراد را در این رشته‌ی ورزشی فراهم می‌آورند. بسیاری از مردم در سرتاسر جهان با وجود آنکه علاقه‌ای به ورزش فوتبال ندارند اما خواهان این موضوع هستند که لااقل از نتایج مسابقات فوتبال اطلاع یابند که این موضوع را رسانه‌ها می‌توانند به خوبی انجام دهند. همچنین رسانه‌ها می‌توانند با پوشش رسانه‌ای خود قبل از بازی باعث تهییج تماشاگران و تحریک علاقه آن‌ها به تماشای بازی و کشاندن آن‌ها به ورزشگاه‌ها شوند.^۳

علاوه بر موارد مطرح شده رسانه‌ها می‌توانند نقش بسیاری در کاهش یا افزایش رفتارهای خشونت آمیز طرفداران فوتبال داشته باشند. برای مثال به جای جنجال آفرینی، شایعه پراکنی، بزرگ جلوه دادن بیش از حد بازی‌ها و پرداختن به حاشیه سازی‌های افراطی در میان تماشاگران فوتبال می‌توانند از طریق فرهنگ سازی در بین تماشاگران در ورزشگاه‌ها منجر به کاهش رفتارهای خشن شوند. چیزی که امروزه

---

۱. media

۲. هاشم، فردانش، مبانی نظری تکنولوژی آموزشی، انتشارات سمت، ۱۱۸۷، ص ۲۷.

۳. مهربان، پارسامهر، جامعه شناسی ورزش، انتشارات دانشگاه یزد، ۱۳۸۸، ص ۲۷۷.

بررسی جرم شناختی تأثیر رسانه بر خشونت گرای تماشاگران فوتبال.....۱۰۷
بسیاری از رسانه‌ها آن را انجام نمی‌دهند و به افزایش خشونت گرای تماشاگران دامن می‌زند.

خشونت^۱ و پرخاشگری^۲

خشونت و پرخاشگری به عنوان دو مفهوم به هم پیوسته و مرتبط هستند که دارای اشتراکات زیادی می‌باشند که همین امر تفکیک کامل میان این دو اصطلاح را بسیار مشکل می‌سازد.

از دیدگاه تاننباوم و سینگر^۳ پرخاشگری، یعنی اینکه کسی به صورت فیزیکی، کلامی یا ظاهری (ژست) با یک محرک مخالف به کسی حمله کند، این نشان دهنده‌ی یک وضع و حالت نیست، بلکه یک رفتار است که قصد صدمه دارد. این رفتار در مکان ورزشی می‌تواند از ورزشکار، مربی یا تماشاگر سربرزند.^۴

برخی نیز پرخاشگری را واکنشی غریزی به هجوم، ناکامی و رقابت برای دستیابی به منابع می‌دانند که عمدتاً از طریق برخورد بدنی ظاهر می‌شود.^۵ ارونسون نیز پرخاشگری را عملی می‌داند که هدفش وارد کردن صدمه، آسیب و رنج به دیگری است.^۶ کوکلی در تعریفی نسبتاً جامع از پرخاشگری چنین می‌گوید: پرخاشگری ناظر به رفتاری است که با نیت تخریب اموال یا صدمه زدن به شخص دیگر انجام می‌شود و متضمن بی توجهی محض به سلامت دیگران و احتمالاً خود است؛ پیامدهای پرخاشگری ممکن

---

۱. Violence

۲. Aggression

۳. Tannenbaum and Singer

۴. قاسمی و دیگران، جامعه شناسی ورزش: وندالیسم و اوباشگری در ورزش فوتبال، انتشارات جامعه شناسان، ۱۳۸۸، ص ۵۳

۵. Argyle, Michael (۱۹۹۳). Bodily Communication, Rout ledge, London, p ۲۲۰.

۶. ارونسون، لیوت، روان شناسی اجتماعی، انتشارات رشد، ۱۳۸۹، ترجمه حسین شکرکن، ص ۲۷۵

بررسی جرم شناختی تأثیر رسانه بر خشونت گرای تماشاگران فوتبال.....۱۰۸

است فیزیکی یا روان‌شناسانه باشند.^۱ به طور کلی هرگونه رفتاری که به قصد صدمه زدن به شیء یا فرد دیگری با استفاده از جسم یا کلام انجام گیرد را پرخاشگری گویند و دارای سه ویژگی می‌باشد: اول، پرخاشگری همراه با فعل است. دوم، با قصد همراه است و سوم اینکه موجب صدمه و جراحت به شیء یا فرد طرف مقابل می‌گردد. البته این صدمه یا جراحت می‌تواند از یک فحاشی که موجب ناراحتی روانی فرد شود تا ضرب و جرح و قتل را در بر بگیرد.

کوکلی در تعریف خشونت و تمایز آن از پرخاشگری چنین عقیده دارد: «خشونت عملی جسمانی است که با بی توجهی کامل به سلامت خود و دیگران، یا به منظور آسیب رساندن به شخص دیگر یا تخریب اموال انجام می‌شود».^۲

به اعتقاد تاننام و سینگر خشونت نوعی تحمیل و تخریب فیزیکی و نوعی اعمال پرخاشگرانه‌ی سخت محسوب می‌شود. خشونت جزئی و سازه‌ی فیزیکی شده پرخاشگری است، یعنی پرخاشگری عملی است که به منظور کاستن از نیروی رقابتی حریف به وی وارد می‌گردد.^۳ از این رو خشونت تنها یکی از انواع پرخاشگری محسوب می‌شود و به این لحاظ خشونت را مبادرت عمدی به ایجاد آسیب‌های جسمانی علیه دیگران تعریف می‌کنند.^۴

با توجه به تعریف‌های اشاره شده می‌توان گفت پرخاشگری و خشونت مفاهیمی مرتبط هستند که وضعیت‌های متفاوتی را شامل می‌شوند. خشونت و پرخاشگری در عرصه‌ی فعالیت‌های ورزشی به شکل‌های بازتابی (فیزیکی) و ابزاری (روانی) تجلی می‌یابد. پرخاشگری و خشونت بازتابی یا فیزیکی که دارای یک خاصیت خاتمه دهنده است و هدف از آن ایراد ضرب و جرح و صدمه زدن به دیگری

---

۱. Coakley, Jay J(۱۹۹۸).Sport in Society: Issues and Controversies, McGraw-Hill Inc, p ۱۸۰.

۲. Ibid:۱۸۰

۳. قاسمی و دیگران، منبع پیشین، ص ۵۳.

۴. برکویتز، لئونارد، روان‌شناسی اجتماعی با نشر اساطیر، ترجمه‌ی محمد حسین فرجاد و عباس محمدی اصل، ۱۳۷۲، ص ۴۲۳.

بررسی جرم شناختی تأثیر رسانه بر خشونت گرای تماشاگران فوتبال.....۱۰۹

است. رفتارهایی از قبیل دعوکردن و ناسزاگفتن به داور و تماشاچی از این دسته می‌باشند. برای مثال، هرگاه طرفداران یک تیم فوتبال پس از وقوع رویدادی خلاف میل خود مانند خطای بازیکن تیم حریف روی بازیکن تیم محبوب شان، تصمیم گیری داور به زیان تیم مورد علاقه، یا در پاسخ به شعارهای طرفداران تیم حریف رفتار یا اعمال پرخاشجویانه و خشونت آمیز از خود بروز دهند، مرتکب پرخاشگری بازتابی یا هدف دار شده‌اند. اما پرخاشگری و خشونت ابزاری یا روانی تقویت عمده‌ی رسیدن به اهداف مورد نظر است. هدف اصلی در پرخاشگری یا خشونت ابزاری صدمه زدن به دیگری نیست، بلکه برنده شدن در رقابت است. برای مثال، هرگاه طرفداران یک تیم فوتبال با هدف تضعیف روحیه‌ی بازیکنان تیم حریف و ایجاد زمینه برای برنده شدن تیم خود مبادرت به دادن شعارهای تحقیر آمیز کنند، مبادرت به پرخاشگری ابزاری کرده‌اند.^۱

جرم شناسی

ارائه‌ی یک تعریف جامع از جرم شناسی به علت تنوع نظرات ارائه شده از طرف متخصصین در مورد مبنای جرم شناسی کاری بسیار پیچیده است، چون دانشمندان این رشته هر کدام تعابیر متفاوتی برای بیان جرم شناسی دارند.^۲ اما یکی از بهترین تعریف‌هایی که با توجه به تحقیقات جدید از جرم شناسی می‌توان ارائه کرد این است که علمی است برای مطالعه‌ی جرم و مجرم و شناخت عوامل ایجاد این دو، با رویکرد درمانی و اصلاحی جهت پیشگیری از اعمال مجرمانه‌ی مباشران این اعمال.^۳

تماشاگران فوتبال

---

۱. محمدمهدی، رحمتی، جامعه شناسی خشونت ورزشی، تهران، انتشارات علمی فرهنگی، چاپ دوم، ۱۳۸۸، صص ۲۳-۲۴.

۲. جعفر، سلاحی، اساس و مبانی جرم شناسی، تهران، انتشارات جاودانه (جنگل)، ۱۳۸۸، ص ۱۶.

۳. رضا، نوربها، زمینه‌ی جرم شناسی، انتشارات کتابخانه‌ی گنج دانش، ۱۳۸۶، ص ۵۴.

۱۱۰ ..... بررسی جرم شناختی تأثیر رسانه بر خشونت گرایی تماشاگران فوتبال

افرادی که برای تماشای مسابقات فوتبال به ورزشگاهها می‌روند در دو گروه قرار می‌گیرند.

۱- تماشاچیان: این‌ها تماشاگرانی هستند که معمولاً بی طرفی نسبی بر آن‌ها حاکم است و برای آن‌ها فرقی نمی‌کند که کدام تیم برنده یا بازنده می‌شود.

۲- هواداران: این گروه، تماشاگران تشویق کننده‌ای هستند که به یک تیم باشگاهی خاص علاقه و تعصب دارند و با تیم مورد نظر خود رابطه‌ی هیجانی برقرار می‌کنند.

رویکردهای رفتارهای خشونت آمیز تماشاگران فوتبال

در ارتباط با رفتارهای خشونت آمیز تماشاگران فوتبال سه رویکرد اساسی زیست شناختی، روان شناختی و جامعه شناختی وجود دارد. رویکردهای زیست شناختی به این امر اشاره می‌کنند که انسان به صورت فطری و ذاتی به سمت رفتارهای خشونت آمیز گرایش دارد، درواقع این رویکرد عوامل جسمانی و زیستی را در بروز این گونه رفتارها مؤثر می‌داند. رویکردهای روان شناختی خشونت را به عنوان یک اختلال رفتاری تلقی می‌کنند و محور اصلی توجه خود را در تبیین این موضوع به جنبه‌های روانی و شخصیتی قرار می‌دهند. رویکردهای جامعه شناختی نیز ریشه‌های رفتارهای خشونت آمیز را در بیرون از فرد و در واقعیت‌های اجتماعی، نهادها، ساختارها و روابط اجتماعی بررسی می‌کنند. با این حال علی‌رغم این که بسیاری از نظریات مطرح شده در این رویکردها در مطالعات خود به نتایج ارزشمندی دست یافته‌اند، اما هیچ یک از این نظریه‌های به تنهایی قادر به تبیین همه‌ی مسائل و موضوعات این پدیده نمی‌باشند. از سوی دیگر منشأ خشونت گرایی تماشاگران در جوامع مختلف از الگوهای متفاوتی ناشی می‌شود. بنابراین در بررسی پدیده‌ی خشونت گرایی تماشاگران فوتبال صرفاً به

---

۱. Audience

۲. Fans

۱۱۱.....بررسی جرم شناختی تأثیر رسانه بر خشونت گرای تماشاگران فوتبال
کارگیری یک نظریه‌ی واحد امری نادرست می‌باشد.

روش شناسی تحقیق

الف) روش تحقیق

ماهیت موضوع مورد مطالعه و اهداف مورد نظر باعث شد که برای انجام این پژوهش، روش توصیفی - پیمایشی به عنوان روش تحقیق انتخاب شود.

ب) جامعه‌ی آماری

جامعه‌ی آماری این تحقیق شامل کلیه‌ی تماشاگران فوتبال طرفدار تیم استقلال و پرسپولیس است.

ج) حجم نمونه و روش نمونه‌گیری

با توجه به ویژگی‌های آماری جامعه‌ی آماری و حجم بالای تماشاگران ۴۰۰ نفر از تماشاگران فوتبال در خلال ۶ بازی تیم‌های فوتبال استقلال و پیروزی با حریفان در سال ۱۳۹۰ (لیگ دهم ۱۳۸۹-۱۳۹۰ و لیگ قهرمانان آسیا ۲۰۱۱-۲۰۱۰) با میانگین سنی آزمودنی‌ها $27/86 \pm 7/90$ سال به صورت تصادفی انتخاب و مورد بررسی قرار گرفتند.

د) ابزار اندازه‌گیری

در این پژوهش برای طرح و تنظیم سؤالات اولیه‌ی تکنیک تحقیق و به عبارتی دیگر برای جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات لازم از پرسشنامه‌ی کتبی استفاده شده است. عمده‌ی سؤالات این پرسشنامه شامل سؤالات بسته دو یا چند گزینه‌ای در سطح اندازه‌گیری اسمی و ترتیبی است که عمدتاً به شیوه‌ی طیف لیکرت تهیه شده است. روایی پرسش‌نامه از طریق روایی صوری مورد بررسی قرار گرفت و پایایی پرسش‌نامه با روش بازآزمایی و از طریق آلفای کرونباخ $0/85$ به دست آمد.

بررسی جرم شناختی تأثیر رسانه بر خشونت گرای تماشگران فوتبال.....۱۱۲

روش تجزیه و تحلیل آماری

در پژوهش حاضر، اطلاعات کد گذاری شده و در کامپیوتر با نرم افزار *SPSS* مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. آمار توصیفی مورد استفاده شامل فراوانی، میانگین و انحراف معیار می باشد و با توجه به نوع متغیرهای تأثیرگذار بر خشونت گرای افراد و به منظور آزمون فرضیه های تحقیق از روش های آماری استنباطی آزمون ناپارامتری باینومیال یا دو جمله ای در سطح $P \leq 0/05$ استفاده شده است.

آمار توصیفی تحقیق

مشخصات و ویژگی های جمعیت مورد مطالعه

الف: سن افراد مورد بررسی

جدول شماره ۱- بررسی سن افراد نمونه مورد بررسی

انحراف معیار	میانگین	ماکزیمم	مینیمم	تعداد افراد پاسخ دهنده	تعداد کل افراد	سن افراد مورد بررسی
۷/۹۰	۲۷/۸۶	۶۸	۱۵	۳۸۰	۴۰۰	

بر اساس جدول شماره ۱ میانگین سنی افراد مورد بررسی ۲۷/۸۶ با مینیمم سن ۱۵ و ماکزیمم ۶۸ سال می باشد. همچنین با توجه به نتایج جدول مشخص شد که ۲۰ نفر از افراد پاسخگو سن خود را بیان نکرده اند.

ب: شغل افراد مورد بررسی

جدول شماره ۲- توزیع گروه نمونه بر حسب شغل افراد

شغل	فراوانی	درصد فراوانی	درصد موثر	درصد تجمعی

بررسی جرم شناختی تأثیر رسانه بر خشونت گرای تماشاگران فوتبال.....۱۱۳

محصل	۳۲	۸	۸.۵	۸/۵
دانشجو	۵۰	۱۲/۵	۱۳.۳	۲۱/۸
سرباز	۱۶	۴	۴.۳	۲۶/۱
آزاد	۱۶۴	۴۱	۴۳.۶	۶۹/۷
کارمند	۷۲	۱۸	۱۹.۱	۸۸/۸
بیکار	۱۶	۴	۴.۳	۹۳/۱
کارگر	۲۶	۶/۵	۶.۹	۱۰۰
بدون پاسخ	۲۴	۶	۱۰۰	
کل	۴۰۰	۱۰۰		

بر اساس جدول شماره ۲ درصد فراوانی شغل مربوط به تماشاگران عبارت بود از: شغل آزاد با ۴۱ درصد، کارمند ۱۸ درصد، دانشجو ۱۲/۵ درصد، دانش آموز ۸ درصد، کارگر ۶/۵ درصد، بیکار ۴ درصد و همچنین ۶ درصد افراد به این سؤال پاسخی نداده بودند.

پ: تیم مورد علاقه‌ی افراد مورد بررسی

جدول شماره ۳- توزیع گروه نمونه بر حسب تیم مورد علاقه

تیم مورد علاقه	فراوانی	درصد فراوانی	درصد موثر	درصد تجمعی
پرسپولیس	۲۰۴	۵۱	۵۵	۵۵
استقلال	۱۴۲	۳۵/۵	۳۸/۳	۹۳/۳
سایر تیم‌ها	۲۵	۶/۳	۶/۷	۱۰۰
بدون پاسخ	۲۹	۷/۳		
کل	۴۰۰	۱۰۰		

۱۱۴ ..... بررسی جرم شناختی تأثیر رسانه بر خشونت گرای تماشاگران فوتبال

بر اساس جدول شماره ۳، ۵۱ درصد از نمونه‌ی آماری این تحقیق بیان کردند که طرفدار تیم پرسپولیس می‌باشند، ۳۵/۵ درصد طرفدار تیم استقلال و ۶/۳ طرفدار سایر تیم‌ها می‌باشند. همچنین ۷/۳ درصد افراد به این سؤال پاسخی نداده بودند. البته با توجه به این که آمار فوق مربوط به مسابقه‌های دو تیم استقلال و پیروزی با حریفان در ورزشگاه آزادی می‌باشد، طبیعی است که طرفداران سایر تیم‌ها تعداد کم‌تری را به خود اختصاص دهند.

ت: تحصیلات افراد مورد بررسی

جدول شماره ۴- توزیع گروه نمونه بر حسب میزان تحصیلات

میزان تحصیلات	فراوانی	درصد فراوانی	درصد موثر	درصد تجمعی
زیر دیپلم	۶۳	۱۵/۸	۱۶/۶	۱۶/۶
دیپلم	۱۵۱	۳۷/۸	۳۹/۸	۵۶/۵
کاردانی و کارشناسی	۱۴۴	۳۶	۳۸	۹۴/۵
کارشناسی ارشد و دکترا	۲۱	۵/۳	۵/۵	۱۰۰
بدون پاسخ	۲۱	۵/۳		
کل	۴۰۰	۱۰۰		

بر اساس جدول شماره ۴، بیشترین فراوانی و درصد به مقطع تحصیلی دیپلم با ۳۷/۸ درصد و کمترین میزان مربوط به سطح تحصیلی کارشناسی ارشد و دکترا با ۵/۳ درصد است، همچنین افراد با تحصیلات کاردانی و کارشناسی ۳۶ درصد و تحصیلات زیر دیپلم ۱۵/۸ درصد می‌باشند.

۱۱۵.....بررسی جرم شناختی تأثیر رسانه بر خشونت گرای تماشگران فوتبال

ث: وضعیت تأهل افراد مورد بررسی

جدول شماره ۵- توزیع گروه نمونه بر حسب وضعیت تأهل

وضعیت تأهل	فراوانی	درصد فراوانی	درصد موثر	درصد تجمعی
مجرد	۲۱۲	۵۳	۵۶/۵	۵۶/۵
متأهل	۱۶۳	۴۰/۸	۴۳/۵	۱۰۰
بدون پاسخ	۲۵	۶/۳		
کل	۴۰۰	۱۰۰		

بررسی نتایج جدول ۵ که نشان می دهد ۵۳ درصد افراد مورد بررسی مجرد، ۴۰/۸ درصد متأهل و ۶/۳ درصد افراد به این سؤال پاسخی نداده اند.

نتیجه گیری:

فرضیه اول: تماشاى خشونت‌های ورزشی خارجی از طریق برنامه‌های تلویزیونی بر خشونت گرای تماشگران فوتبال تأثیر دارد.

جدول شماره ۶- جدول نظر تماشاگران در ارتباط با تأثیر پذیری خشونت

گرای از طریق تماشاى بازیهای خارجی در تلویزیون

عنوان	گروه‌ها	فراوانی	نسبت مشاهده شده	نسبت مورد انتظار	سطح معنی داری
میزان تأثیر پذیری تماشاگران	≤ 3 عدم تأثیر پذیری	۲۳۴	۰/۵۹	۰/۵۰	۰/۰۰
	> 3 تأثیر پذیری	۱۶۶	۰/۴۱		
	کل	۴۰۰	۱		

۱۱۶..... بررسی جرم شناختی تأثیر رسانه بر خشونت گرای تماشاگران فوتبال

بررسی جدول ۶ آزمون باینومیال به منظور مقایسه تماشاگران از نظر میزان تأثیر پذیری خشونت گرای از تماشای بازیهای خارجی نشان می‌دهد که اکثر تماشاگران مورد بررسی ۵۹٪ تماشای رفتارهای خشونت آمیز در بازیهای خارجی از طریق تلویزیون را عامل خشونت گرای نمی‌دانند و ۴۱٪ درصد نیز این عامل را در خشونت گرای تماشاگران مؤثر می‌دانند. لذا با توجه به سطح معنی داری آزمون باینومیال و تفاوت بین دو گروه در سطح ۱ درصد و فراوانی مشاهده شده می‌توان بیان کرد از نظر جامعه آماری مورد بررسی میزان تماشای بازیهای خارجی در تلویزیون عاملی در جهت افزایش خشونت گرای تماشاگران نمی‌باشد.

فرضیه‌ی دوم: مطالب موجود در مطبوعات و سایت‌های ورزشی در خشونت‌گرایی تماشاگران مؤثر می‌باشد.

جدول شماره ۷- جدول نظر تماشاگران در ارتباط با تأثیر پذیری خشونت

گرایی از طریق مطالب روزنامه‌های و سایت‌های ورزشی

عنوان	گروه‌ها	فراوانی	نسبت مشاهده شده	نسبت مورد انتظار	سطح معنی داری
میزان تأثیر پذیری تماشاگران	≤ 3 عدم تأثیر پذیری	۱۴۴	۰/۳۶	۰/۵۰	۰/۰۰
	> 3 تأثیر پذیری	۲۵۶	۰/۶۴		
	کل	۴۰۰	۱		

بررسی جدول ۷ آزمون باینومیال به منظور مقایسه تماشاگران از نظر میزان تأثیر پذیری خشونت گرای طریق تأثیر مطالب نوشتاری روزنامه و سایت‌های اینترنتی نشان می‌دهد که اکثر تماشاگران مورد بررسی ۶۴٪ مطالب موجود در روزنامه و سایت‌های اینترنتی را عامل خشونت گرای می‌دانند و ۳۶٪ درصد نیز این عامل را در خشونت گرای تماشاگران مؤثر نمی‌دانند. با توجه به سطح معنی داری آزمون باینومیال و تفاوت

۱۱۷.....بررسی جرم شناختی تأثیر رسانه بر خشونت گرایی تماشاگران فوتبال

بین دو گروه در سطح ۱ درصد و با توجه به فراوانی مشاهده شده می‌توان بیان کرد از نظر جامعه آماری مورد بررسی مطالب نوشتاری روزنامه و سایت‌های اینترنتی عاملی در جهت افزایش خشونت گرایی تماشاگران می‌باشد.

فرضیه‌ی سوم: نمایش صحنه‌های حساس و اشتباهات داوری از طریق اسکوربرد ورزشگاه در خشونت‌گرایی تماشاگران موثر می‌باشند.

جدول شماره ۸- جدول نظر تماشاگران در ارتباط با تاثیر پذیری خشونت گرایی از نمایش صحنه‌های حساس و اشتباهات داوری از طریق اسکوربرد ورزشگاه

عنوان	گروه‌ها	فراوانی	نسبت مشاهده شده	نسبت مورد انتظار	سطح معنی داری
میزان تاثیر پذیری تماشاگران	≤ 3 عدم تاثیر پذیری	۱۲۰	۰/۳۰	۰/۵۰	۰/۰۰
	> 3 تاثیر پذیری	۲۸۰	۰/۷۰		
	کل	۴۰۰	۱		

بررسی جدول ۸ آزمون باینومیال بمنظور مقایسه تماشاگران از نظر میزان تاثیر پذیری خشونت گرایی از طریق تاثیر نمایش صحنه‌های حساس و اشتباهات داوری از طریق اسکوربرد ورزشگاه نشان می‌دهد که اکثر تماشاگران مورد بررسی ۷۰٪ نمایش از طریق اسکوربرد را عامل خشونت گرایی می‌دانند و ۳۰٪ نیز این عامل را در خشونت گرایی تماشاگران موثر نمی‌دانند. با توجه به سطح معنی داری آزمون باینومیال و تفاوت بین دو گروه در سطح ۱ درصد و با توجه به فراوانی مشاهده شده می‌توان بیان کرد از نظر جامعه آماری مورد بررسی نمایش صحنه‌های حساس و اشتباهات داوری از طریق اسکوربرد ورزشگاه عاملی در جهت افزایش خشونت گرایی تماشاگران می‌باشد.

نهایتاً این پژوهش نشان داد که هر استفاده نادرست از ابزار رسانه می‌تواند عاملی

۱۱۸..... بررسی جرم شناختی تأثیر رسانه بر خشونت گرایی تماشاگران فوتبال

در جهت افزایش خشونت گرایی تماشاگران فوتبال باشد. هر چند خشونت گرایی متأثر از دلایل روانشناختی و جامعه شناختی بسیاری است که خصوصیات فردی، شرایط موجود و عوامل پیرامونی بر روی آن تأثیر گذار می باشد و همچنین همواره عوامل ناشناخته و غیر قابل شناسایی آنرا متأثر می کند اما آنچه مهم است شناسایی عوامل اصلی و پیدا کردن راهکارهایی در جهت بهبود و کنترل خشونتگرایی و سالم سازی فضای ورزشگاهها می باشد.

پیشنهادها

در پایان این نوشتار با توجه به یافته های تحقیق به منظور کاهش رفتارهای پر خاشجویانه و خشونت آمیز تماشاگران فوتبال پیشنهادهای زیر ارائه می گردد:

۱- از آن جایی که بسیاری از مطبوعات ورزشی به انتشار مطالبی می پردازند که باعث جنجال آفرینی، شایعه پراکنی، انتظارات دور از ذهن و برتری طلبی کاذب و تنش در بین برخی از طرفداران فوتبال می شود. لذا پیشنهاد می گردد نهادهای نظارتی و ذیصلاح توجه ویژه ای بر عملکرد مطبوعات ورزشی و اصلاح ساختار و آموزش آنها در خصوص ارائه اخبار و اطلاعات درست، تحلیل و تفسیرهای منطقی و به دور از تعصب داشته باشند.

۲- پیشنهاد می گردد، مطبوعات و سایت های ورزشی با ارائه مقالات و مطالب آموزشی و فرهنگی در کنار اخبار و اطلاعات جذاب و عامه پسند برای ایجاد ارتباط فرهنگی و مناسب و آموزش رفتارهای جمعی، به شکلی صحیح و متناسب با الگوهای مثبت فرهنگی و اجتماعی تلاش کنند.

۳- پیشنهاد می گردد صدا و سیما از توجه بیش از اندازه به ورزش فوتبال و حساس جلوه دادن بیش از حد برخی از بازی ها و رواج نتیجه گرایی در بین تیم ها و همچنین تبعیض نسبت به تیم های فوتبال به دلیل ایجاد هیجانات کاذب و نقش آن در ایجاد یک ذهنیت تعصب آمیز و بروز رفتارهای خشونت آمیز در بین تماشاگران، خودداری نماید.

۱۱۹.....بررسی جرم شناختی تأثیر رسانه بر خشونت گرای تماشاگران فوتبال

همچنین برای انجام فعالیت‌های آموزشی و فرهنگی در خصوص رفتارهای مناسب توسط تماشاگران در ورزشگاه‌ها و بالا بردن فرهنگ عمومی و پیشگیری از خشونت گرای تماشاگران مبادرت به تهیه برنامه‌هایی جامع و کامل و متنوعی نماید.

۴- پیشنهاد می‌گردد رسانه‌ها با توجه به اصول حرفه‌ای و اخلاقی خبرنگاری، دقت لازم را در صحت اخباری که منتشر خواهند کرد بنمایند.

۵- پیشنهاد می‌گردد صدا و سیما در انتخاب صحنه‌های حساس و اشتباهات داوری و همچنین صحنه‌های دارای خشونت فیزیکی و برخاشگری کلامی جهت پخش در تلویزیون و اسکوربرد در ورزشگاه‌ها دقت کافی و اقدامات لازم را بنماید.

بررسی جرم شناختی تأثیر رسانه بر خشونت گرای تماشگران فوتبال..... ۱۲۰

منابع:

الف: منابع فارسی

۱. ارونسون، الیوت (۱۳۸۹). روان شناسی اجتماعی، ترجمه‌ی حسین شکر کن، تهران، انتشارات رشد، چاپ ششم.
۲. برکوینز، لئونارد (۱۳۷۲). روان شناسی اجتماعی، ترجمه‌ی محمدحسین فرجاد و عباس محمدی اصل، تهران: نشر اساطیر، چاپ اول.
۳. پارسامهر، مهربان (۱۳۸۸). جامعه شناسی ورزش، یزد، انتشارات دانشگاه یزد، چاپ اول.
۴. رحمتی، محمد مهدی (۱۳۸۸). جامعه شناسی خشونت ورزشی، تهران، انتشارات علمی و فرهنگی، چاپ دوم.
۵. سلاخی، جعفر (۱۳۸۸). اساس و مبانی جرم شناسی، انتشارات جاودانه (جنگل)، چاپ دوم.
۶. فردانش، هاشم (۱۳۸۷). مبانی نظری تکنولوژی آموزشی، تهران، انتشارات سمت.
۷. قاسمی، وحید، وحید ذوالاکتاف و علی نور علی وند (۱۳۸۸). جامعه شناسی ورزش: وندالیسم و اوباشگری در ورزش فوتبال، تهران، انتشارات جامعه شناسان، چاپ اول.
۸. نوریها، رضا (۱۳۸۶). زمینه‌ی جرم شناسی، تهران، انتشارات کتابخانه‌ی گنج دانش، چاپ سوم.

ب: منابع انگلیسی

۹. Argyle, Michael (۱۹۹۳). Bodily Communication, Routledge, London,
۱۰. Coakley, Jay J (۱۹۹۸). Sport in Society: Issues and

۱۲۱.....بررسی جرم شناختی تأثیر رسانه بر خشونت گرایي تماشاگران فوتبال

Controversies, McGraw –Hill Inc,.

۱۱. Webster's,Third New International Dictionary(۱۹۶۹

